

minden veszedelem nélkül fel' s alá lehet a' vizen úszkálni. Történetből magam is szemlélé- sére jutottam ezen találmánynak, formája felül ovális, az az tyúknyony forma, egészben bé va- gyon fedve, körös körül folyó- sólya, a' fedőleben pedig 4 oldal- ról egy-egy ajtaja vagyon készít- ve, hogy azt mind fel lehet tölni,

mind le bocsátani. Felső része rostélyos, alsó része pedig egészen deszka. Il- len formára vagynak az ablakok is készítve, és valamint az ajtókat, úgy ezeket is fel le- het vonni és ismét vissza bocsátani. A szél vések között mind az ajtók, mind az ab- lakok le bocsátatnak, és így akár mint hányattassék ez a' hajó a' vizen 's akár mint hánkolódjának a habok, 's akár mennyi víz tsapkodja annak oldalait, belső részé- be bé nem mehetvén, el nem süllyedhet. Vízbe lévő része lapos és három lábnál vastagabb. A kormányát, sem evedző lapáttyait látni nem lehet, mind a' vízbe vagyon, még is akár melly nagy teher rakatasson fel reá, mind fel, mind alá kön- nyen lehet azon evezni." Batthyány Tódor Magyarország legelső nagy műszaki könyvtárát gyűjtötte össze rohonci kastélyában. A több ezer kötetes technológiai és természettudományos együtttest unokája, Batthyány Kázmér más tartalmú gazdasági, orvosi művekkel egyetemben a Magyar Tudományos Akadémiának ajándékozta, ahol ma is megtalálható.

Batthyány-Strattmann II. Lajos (3.) herceg (Pozsony, 1753. jan. 11 – Meidling, Bécs 1806. júl. 15.) Élt 53 évet. Batthyány III. Ádám Vencel és gr. Illésházy Terézia fia, *Batthyány I. Ádám szépunokája*. Felesége 1. gróf Pálffy Franciska (1753. okt. 23 – 1778. júl. 2.) 2. gróf Pergen Mária Erzsébet (1758. máj. 26 – Bécs, 1815. jan. 2.)

Vas vármegye adminisztrátora, 1787-től örökös és való- ságos főispán, Császári és királyi aranyakulcos, a Vas vár- megyei felkelő nemes sereg ezredes kapitánya, reform- gazdálkodó nagybirtokos.

A Batthyány hercegi címet és ezzel együtt a körmendi ura- dalmat III. Ádám halála után 1787-ben Batthyány II. Lajos örökölte. Lajos herceg kedvelte Körmendet, ahol bécsi palotáján kívül gyakran tartózkodott. A körmendi kastélyt a hercegek közül elsőként saját családi szék- helyévé tette. Fényes udvartartást alakított ki a 18 – 19. század fordulóján klasz- sicista stílusban átalakított és kibővített körmendi kastélyában. 1800 körül ke- rült a főépületre a hatoszlopos erkély és a háromszögletű oromzat, amelyben az aranyozott hercegi címer pompázott. Megkezdte a kastélypark angolkertté való

átalakítását, e korban kerültek mai helyükre Joseph Fischer bécsi akadémikus alkotásai, a várkerti szobrok. Az 1780-as évek elejétől a körmendi kastélyban színház is működött. Batthyány Lajos herceg felvilágosult szellemben gondol- kodó főúr volt. Magyarul írt, levelezett családtagjaival. Atőle származó, és a ró- la szóló feljegyzések a gazdálkodás és a mezőgazdaság iránt érdeklődő arisztok- rata képét jelenítik meg, aki Festetics, Széchényi grófokkal együtt igyekezett an- gol mintára modernizálni gazdaságát. Meghonosított néhány, eddig a birtokain ismeretlen takarmánynövényt, illetve nagy méretben foglalkozott az elsősorban gyapjáért tartott merinó birka tenyésztésével is. Enyingi birtokainak modernizá- ciójáról *Vas Gereben 1856-ban megjelent Nagy idők, nagy emberek* című regé- nyében fest plasztikus képet. A könyv cselekménye egy mellékszereplő bevoná- sával a körmendi levéltárba is elkalauzol. A történet helyszínéről többek között így ír: „*a levéltáros már korán reggel körüljárta a híres körmendi kertet, amely- nek derekán áll az ódon kastély, s az ifjú lelki Csapó uram olyan nyugalommal járdalt, mintha a kert éppen az övé volna, mint a hercegé... A körmendi levéltár- nak – ahova tartottak – vas ablakain, vas ajtaján kívül három nagy lakatja volt, hanem a legerősebb lakat mindenestre az öreg Csapó volt, ki az uradalmi tisz- teket sem ereszette tovább, mint a folyósóra nyíló ajtóig.*” 1809-ben József ná- dor ígéretet tett Vas vármegye közgyűlésének arra, hogy az uralkodó és saját ké- pe fogja díszíteni a tanácsterem falát. Ígéretét jó húsz évvel később, 1828-ban Batthyány Fülöp herceg váltotta be, aki Miklóssi József bécsi festővel „*a már ne- gyedszázada elhunyt apja portréját megnyerő, eleven tekintetű, fiatal férfinak mutatattja be, a századelő divatjának megfelelő hajviselettel és beállításban*”. I. Ferenc, Józsefnádor, Batthyány II. Lajos és Batthyány Fülöp egészalakos port- réinak elhelyezésére a megyeháza dísztermében 1830 májusában került sor ün- nepélyes keretek között.

Batthyány-Strattmann Fülöp (4.) herceg (Bécs, 1781. nov.13/19 – Bécs 1870. júl. 22.) Élt 89 évet. Batthyány II. Lajos és Pergen Erzsébet fia, *Batthyány I. Ádám ösunokája*. **Lipót császár rendjének középkeresztje, császári és ki- rályi aranyakulcos, Vas vármegye örökös és valóságos főispánja, a vasi insurgensek ezredes-kapitánya, kultú- rapártoló mecénás.**

Fiatal serdülő korában a család ausztriai birtokán nagyanyja, gróf Illésházy Mária Terézia otthonában Trautmannsdorfban gyakran megfordult. Édesapja korai halálát követően több- nyire Bécsben élt. 1792-ben, 11 évesen jelen volt Budán I. Ferenc koronázásán, ahol *Kazinczy Ferenc leírása szerint különleges, világoskék selyemmadrágjával, a zsinórok helyett keleti gyöngyökkel díszített ruhájával, annak gyémánt gombjaival hívta fel magára a figyelmet*. A je- les eseményen a koronázó érseki tisztet nagybátyja, Batthyány József hercegprí-

más töltötte be. Édesapja megkezdett építkezéseit Kőrmenden befejezte, a várkertben elődei dicsőítő obeliszket emelt, melynek bronzabláján az alábbi felirat olvasható: „*Herczeg Batthyáni Lajosnak Magyar ország nádorának Herczeg Batthyáni Károlynak tábornagynak. Herczeg Batthyáni Ádámnak tábornagszernagynak. Herczeg Batthyáni József borbormoknak Magyar ország primásának. Hálaemlékiül kegyeletől Herczeg Batthyáni Lajos megkezdé. Fia Herczeg Batthyáni Fülöp bevégezé.*” Fialat katonatisztként a vasi ezred főparancsnokaként szolgált a napóleoni háborúkban, a magyarországi harcok idején ezredesi rangot nyert, a vesztes győri csata után nem engedte, hogy csapatai szétszéledjenek. Harctéri helytállásáért az uralkodó az osztrák Lipót-rend középkeresztjével tüntette ki. Atyai barátja volt a Nemzeti Múzeumot alapító gróf Széchényi Ferenc. A mecénás arisztokratahoz fűződő jó kapcsolata készíthette arra, hogy az 1812-ben, a kőrmendi vár kertjében talált 14. századi kincsleletet a múzeumnak ajándékozza. Nem szerette a nyilvános szereplést, hivatalokat csak ritkán vállalt. Vas vármegye örökös főispánja volt (1807. márc.16-tól), de ezt a hivatalt csak ritkán töltötte be személyesen (1825 – 1832), a megyét többnyire adminisztrátorok vezették. A reformkor nagy politikai kérdései közül egyik legfontosabb az igényes, a hivatalok nyelvété tehető államnyelv megteremtése és a nemzeti kultúra fellendítése volt. Ennek a küzdelemnek határköve az 1825/27. évi országgyűlés volt, ahol Batthyány Fülöp Széchényi István után második legnagyobb felajánlási összeggel, 50000 forinttal támogatta a Tudós Társaság, azaz a Magyar Tudományos Akadémia megalapítását. 1830-ban, abban az évben, amikor az Akadémia hivatalosan is megkezdte működését, elrendelte, hogy uradalmában a gazdasági ügyvitel nyelve a magyar legyen. Az átállást egy páratlan vállalkozással kívánta elésegíteni, 1831-ben német-magyar nyelvű „*Gazdasági szótárt*” adatott ki magyarországi uradalmi számára, melyek belső borítóján a következő idézet olvasható: „*Anyanyelvünket úgy becstüljük, ha azzal, hol csak lehet, mindenütt élünk.*” Az 1832/36. évi országgyűlést, mint a főrendiház tagja látogatta. 1848 márciusában, a pesti forradalom után megválasztották az idős herceget a megyei bizottmány tagjának. E minőségében intézett körlevelet május 27-én a megye arisztokrataihoz, amelyben kitartásra, hazaszeretetre biztatta őket. „*A nemzet állása, a haza jövődjé kétes aggasztó helyzetben van. A polgárok hazafiúságában, áldozatkészségében, ezeréves vitézségében van az országnak azon megtörhetetlen hatalma, mely most a veszély idejében egyedül lesz képest bennünket a sülyedéstől megóvni, s megmenteni. E szó «a haza veszélyben van» fölírzza a kebel jobb érzeményeit, a hon nevezett édes hangjára, – hogy annak oltárára áldozat adóját a nemzet minden fia letehesse.*”

Batthyány-Strattmann Gusztáv (5.) herceg (1803. dec. 8 – New-Market 1883. ápr. 25.) Élt 80 évet. Batthyány Antal József és gr. Roggendorf Cecília fia, Batthyány I. Ádám ösümkája. Felesége özv. gróf Ahrenfeld-Wilhelmina (1791 – 1840. okt. 1.)

Mecénás, a lósport hagyományainak ápolója.

Fülöp herceg halálával 1870-ben az ő ága fiágon kihalt, így a hercegi cím II. Ádám (1722 – 1787) fivérének Tivadarnak (1729 – 1812) az unokájára, Gusztávra szállt. Batthyány Gusztáv fiatalságát hazájától távol töltötte, miután apja Batthyány Antal József gróf (1762 – 1828) a családjával szinte állandóan külföldön, főleg Bécsben és Milánóban tartózkodott. Akőrmendi Rábavidék című lap tudósítása szerint „*már 1833-ban a közte és az akkori udvar közt felmerült differenciák folytán külföldre ment, és azóta is ott él.*” Gusztáv gróf és öccse Kázmér (1807 – 1854) egyáltalán nem tudtak magyarul. Az osztrák tisztként szolgáló Batthyány Gusztáv az 1820-as évek második felében Milánóban állomásozott, rövid szolgálati idejét, mint a milánói kormányzó hadsegédje töltötte el. Itt ismerkedett meg a 14 évvel idősebb özvegy Wilhelmina Ahrenfeld grófnővel, akitől házasságon kívül két fia született. 1828. dec. 24-én apja halálát követően azonban összeházasodtak. Batthyány Antal után öröklött magyarországi birtokait: Rohonc, Siklós, Bicske, Borostyánkő, Németszentmihály, Somodor, Kisbér –, egy villát Milánóban és egy házat Bécsben Gusztáv, Kázmér, Eleonóra és Philippina közösen birtokolták, melyet tíz év után osztottak fel egymás között. Batthyány Gusztávnak jutott javakat: Rohoncot, Németszentmihályt, Borostyánkőt meghatalmazottak felügyelték. Uradalmait bérbe adta, mivel családjával továbbra is külföldön tartózkodott. 1840-ben meghalt felesége, ezt követően Gusztáv életének hátralévő 43 évét özvegyiségben töltötte. A szabadságharc leverése után, Kázmér öccse javainak elkobzását követően Gusztáv gróf magyarországi birtokait egymás után értékesítette. 1871. okt. 1-től immár a hitbizományt is birtokló hercegeként az összes uradalmat és ingatlant pedig – a kőrmendi vár és annak melléképületei és díszkertje, valamint a nagykanizsai ügyészi lak kivételével – 25 évre bérlóknak adta, a kastélyok felszerelési tárgyainak nagy részét értékesítette. Ezt megelőzően Itáliából Angliába költözött, ahol 1838-ban honosította az angol parlament. Itt 1843-tól már saját versenystállalóval rendelkezett, 1859-ben pedig beválasztották az előkelő *Jockey Club* tagjai közé. Batthyány Gusztáv herceg egyike volt az angol sportvilág legbefolyásosabb férfijainak, akinek szava és ítélete mindig döntő volt a londoni klubban. Pompás versenylovai voltak, melyeken néha maga lovagolt egy-egy versenyen, még 50 éves korában is. Galopin nevű lova nyerte az 1875. évi eponi derbit. Az idős Gusztáv herceget a halál a newmarket-i lóversenypályán érte. A futam közben szívrohamot kapott, miközben istállója egyik legkiválóbb versenylova, *Galliard* megnyerte a „2000 Guineas” versenyt, mely-

nek ünneplését már nem érthette meg. Noha Batthyány Gusztáv életét nagyrészt Magyarországtól távol töltötte, mégis részt vett a hazai kulturális és jótékonyági kezdeményezésekben. Gusztáv feltehetően öccse, Kázmér javaslatára járult hozzá, hogy nagyapjuk, Batthyány Tivadar (Tódor) 30000 kötetes rohonci könyvtára 1838-ban a Magyar Tudós Társaság tulajdonába kerüljön. Fiára, Ödönre a Batthyányokra korábban is jellemző kultúrapártolást, illetve új elemként a 19. században megjelenő sportszeretetet hagyta örökség gyanánt.

Batthyány Kázmér gróf (Pozsony, 1807. jún. 4 – Párizs, 1854. júl. 12.) Élt 47 évet. Batthyány Antal József (1762 – 1828) és gróf Roggendorf Cecília (1778 – 1814) fia. *Batthyány I. Adám ősmokája*. Felesége Keglevicz Augusztina (1808 – 1878).

Politikus, külügyminiszter, földművelésügyi, ipari és kereskedelmi miniszter, a főrendiház tagja, a Védegylet elnöke, Baranya vármegye főispánja, kiváló szónok, emlékiró.

A főrendiek akkori szokása szerint külföldi neveltetésben részesült. Bejárta egész Európát, megismerkedett a kor liberális eszméivel. Csak az 1830-as évek második felében hazatérte után tanult meg magyarul. Az 1839/40-es és az 1843/44-es országgyűlésen a főrendi táblai reformellenzék egyik radikális képviselője, vezérszónoka volt. „*A heves, gyakran kíméletlen diétai viták befolyása alatt párbajt vívott az aulikus Zichy Ferenc gróffal.*” Támogatta a magyarországi ipar és közlekedés fejlesztését. „*Rangtársaival szemben élete végéig tüntetőleg viselte a magyar kelmét.*” 1844 októberétől 1846-ig a Kossuth kezdeményezte Védegylet, 1845 szeptemberétől a Vukovár Fiumei Vasút Építésére Egyesült Társaság elnöke lett. Több falujának jobbágyait örökváltás útján felszabadította, birtokain óvodákat, iskolákat, Rohoncon bátyjával és Károly Lajos gróffal Klauzál Imre vezetése alatt gazdasági iskolát alapított. Jó barátságban volt Teleki Lászlóval, Vörösmarty Mihálynak évjáradékot juttatott. A költő több versében – *A számított, Az ember élete, Emléksorok egy sírkőre* – tisztelgett a mecénás főúr előtt. 1848 áprilisától Baranya vármegye főispánja. 1848. szeptember-október között Mohácson népfelkelést szervezett. Az ingadozó eszéki őrséggel kitűzette a magyar zászlót, majd a baranyai önkéntes zászlóaljjal maga is bevonult a várba. Több ütközetben megtisztította a Duna – Dráva partot Jellasics hadseregének utóvédjétől. 1849 februárjától a Kiskunság, Szeged, Szabadka és Zombor teljhatalmú polgári és katonai kormánybiztosa, e minőségében részt vett a szőregszentiványi csatában. Részben kiváló diplomáciai adottságai, részben fényes történelmi neve irányították személyére Kossuth és Szemere figyelmét. Batthyány 1849. május 2-tól augusztus 11-ig Szemere Bertalan kormányában külügy-, egyúttal földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszteri tisztséget vállalt. 1849. május 7 – július 16. között a

kormányzói rendeletek ellenjegyzésének jogát is gyakorolta a távol levő hadügyminiszter helyett. 1849. augusztus elején külföldre menekült, eleinte Kossuthtal együtt Kütahyába, 1851 szeptemberétől haláláig Párizsban élt. Batthyány Kázmér egyike volt a szabadságharc legrokonszenvesebb alakjainak. Elsősorban tehetségbeli tulajdonságai, jellemzilárdsága, áldozatkészsége és kötelességérzete biztosították számára a történelem elismerését. 1851-ben az osztrák hadbíróóság távollétében halálra ítélte, javait elkobozták. Nagyapja, Batthyány Tódor által gyűjtött rohonci könyvtárat testvére Batthyány Gusztáv beleegyezésével a Magyar Tudós Társaságnak adományozta. Kormánybiztosként jelentős szerepet játszott a szabadságharcban, a világosi fegyverletételt követően Kossuthot követve törökországi emigrációjába, végül 1851-től Párizsban telepedett le. Beszédei a korabeli lapokban jelentek meg. Az emigrációban írt angol nyelvű emlékiratai – melyek értékes kortörténeti dokumentumok – nagyrészt máig kiadatlanok, csupán négy részletet jelentetett meg belőle Tóth Lőrinc a Budapesti Szemle 1893 évi 74. 75-ös számában. Batthyány Kázmér 1854 júliusában halt meg, valószínűleg orvosi műhiba következtében. A párizsi Montmartre temetőjében lévő sírkövére *Vörösmarty Mihály* élete utolsó éveiben írt egyik versének alábbi sorait vésték: „*Gróf Batthyány vagyok, ír még síromban is: engem/ nem verhet le vihar; meg nem avíthat idő./ Én uraságomat a nép közt osztám meg egyenlőn:/ Amint adék, örök és trónom alapja marad.*” 1987-ben Batthyány Kázmér hamvait Párizsból hazahozták és a siklósi családi kriptában temették el.

Batthyány-Strattmann Ödön (6.) herceg (Milánó, 1826. nov. 20 – Körmend, 1914. okt. 29.) Élt 88 évet. Batthyány Gusztáv és Ahrenfeld Wilhelmina fia. *Batthyány I. Adám ősmokájának fia*. Felesége 1. Gumpel Henriette (1820 k. – Körmend, 1892. szept. 26.) 2. Holzmann Amália (Bécs, 1875. febr. 26 – Bécs, 1956. nov. 9.)

A főrendiház örökös tagja, valóságos belső titkos tanácsos, császári és királyi kamarás, vitorlázó.

Batthyány Ödön 1883-ban örökölte meg a hercegi címet, életének első 57 évéről kevés forrással rendelkezünk. A főúr ifjúkorának nagy részét Magyarországtól távol töltötte, az itáliai gyermekkor után Angliában nevelkedett, ő volt az első katolikus növendék, aki Eton-ban tanult. Édesanyja 1840-ben bekövetkezett halála után apja öccsével együtt Magyarországra küldte nagybátyjához, Batthyány Kázmérhoz, aki nevelésüket irányította. Batthyány Ödön ekkor tanult meg magyarul. Nevelője az a Stuker Ferenc volt, aki később Kossuth titkára lett. Magyar nyelvet, történelmet és közjogot oktatott diákjainak. „*Mint ifjú, hosszabb ideig lakott atyjának egyik Vas megyei birtokán Rohoncon, ahol különösen emberbaráti érzelmeinél fogva mindenki szerette a jótékony főurat*” – olvasható az 1899-ben megjelent Vasvármegye című monográfia rövid Batthyány életrajzában. A huszonkét éves

ifjú arisztokrata magyarországi tartózkodása alatt „*az 1848. évi pozsonyi országgyűlésen élénken részt vet. Később, mint nemzetőr szerepelt, a szabadságharc befejezése után pedig Angliába ment*” – írta róla fél évszázaddal később a Vasvármegye. Batthyány Ödön 1857. febr. 14-én vette feleségül Henrietta Gumpelt, Maximiláno Todesco bécsi bankár nála hat évvel idősebb elvált feleségét, aki az esküvő előtt mindössze egy héttel tért át izrealitáról a katolikus vallásra. A feleség első házasságából három gyermek született, melyek közül Edmund Louis Todesco később a hercegi uradalom vezérigazgatói állását töltötte be. Batthyány Ödön apjától örökölte a lóversenyek iránti szenvedélyét, azonban az ő sikereit nem tudta megközelíteni, így nem a lóversenypályán, hanem a tengeren lett igazán híres. A magyar gróf az angliai jachtversenyeken Flying Cloud és Krimhilda nevű hajóival érte el legnagyobb sikereit. Az Ödönről szóló korabeli magyarországi híradások elsősorban az angliai vitorlássportban elért eredményeiről szólnak. Vereby Soma így írta róla: „*Világhírű jachtjaival ő nyerte többnyire az első díjakat, s az angol Yachting-világban ő foglalá el az első helyet.*” Kiemelkedő sportteljesítményét elismerve a Royal Albert Yacht Club parancsnokául választotta, és az angol királynő 1872. ápr. 9-én tiszteletbeni hadnagy rangot adományozott neki az Angol Királyi Haditengerészet Tartalékos állományában. A hazai hajósélet is fellendült, mikor Erzsébet királyné 1866-ban Balatonfüredre készült. Gróf Széchenyi Béla, Batthyány Ödön és Erdődy Gyula beszerették a szükséges jachtokat és 1867-ben megalapították a Balatoni Yacht Egyletet, melynek parancsnoka Batthyány Ödön lett. 1869-1871 között Nagy-Britanniában még 14 alkalommal versengett és 13 győzelmet aratott. Batthyány Ödön 1883-ban örökölte meg a hercegi címet. 57 éves korában hatalmas örökség, több mint 4 milliós vagyon került birtokába. Körmendre költözve 1883–1889 között felújította a várkastélyt, melyet végleges otthonának tekintett. A főrendiházban a kormányzó Szabadelvű Pártot támogatta. 1884-ben valószínűleg belső titkos tanácsos lett, s több külföldi rendjel tulajdonosa. 1901. január 14-én, nyolc özvegységben eltöltött idő után a 75 éves Ödön nőül vette Bécsben a 26 éves Holzman Amáliát. A magyar sport első sikeres külföldi képviselője, a versenyszerű balatoni vitorlázás meghonosítója, a körmendi kórháztelek nagylelkű adományozója, a különféle egyletek bőkezű pártfogója 1914. okt. 29-én 88 éves korában, agykori végelgyengülés következtében hunyt el Körmenden. Kopersóját a németújvári ferences templom családjá kriptájába szállították.

A grófi ág pinkafői ágazata hercegi hajtással Batthyány Ignác erdélyi püspöktől Boldog Batthyány Lászlóig

Német Újvári Gróf
BATTHYÁNYI IGNÁCZ
erdélyi Erdélyi Kisk. Püspök.

Batthyány Ignác gróf (Németújvár, 1741. jan. 30 – Kolozsvár, 1798. nov. 17.) Élt 57 évet. Batthyány Imre (1701 – 1774) és gróf Saurau (Sauer) Mária Anna (1720 – 1764) másodszülött fia. *Batthyány I. Ádám* ükunokája. Erdélyi megyéspüspök és titkos tanácsos, egyháztörténész, könyvgyűjtő, a gyulafehérvári Batthyáneum megalapítója.

A főgimnáziumot Budán a piaristáknál kezdte, majd Nagyszombatban a jezsuitáknál folytatta és Esztergomban a teológiai karon végezte. „*Itt vétetett fel az esztergomi megye növendékpapjai közé, s már itt díszített fel apáti címmel és jelvényekkel.*” Ezt követően Grácban,

majd a római Collegio San Apollinare-ben végezte felsőbb tanulmányait, ahol könyvtárosként is dolgozott. Rómában felhasználta az alkalmat, hogy a vatikáni levéltár és könyvtár gazdag anyagát magyar szempontból át tanulmányozza. Az egyházi pályán gyorsan emelkedett. 1760-tól jáki javadalmas apát, 1767-től egri kanonok, 1773-tól egri nagyprépost. Érdeklődése főként az egyháztörténetre irányult, e tárgy körben több művet írt, és fontos forrásokat tett közzé. Legfontosabb művei: *Agamantis palladii* (1799), *Leges ecclesiasticae regni Hungariae* (1785, 2-3., 1827.) nyomtatásban is megjelentek, de Szapolyai János Zsigmond, Fráter György és Martinuzzi életrajzával foglalkozó írásai csak kéziratban maradtak ránk. 1780. jún. 24-én Mária Terézia kinevezte erdélyi püspökké, felszentelése aug. 28-án történt meg. A Révai Lexikonban e fontos esemény leírása így szerepel: „*1780-ban gróf Kollonics László nagyváradi püspökké nevezetvén az erdélyi püspökség megüresült, ezért e helyre kinevezetett, ugyanakkor titkos tanácsosi méltósággal ruházott fel.*” II. József egyházi reformjaival nem értett egyet, de nem fordult szembe a hatalommal. Részt vett az 1790/91. évi országgyűlésen, ahol a vallási kérdésekben kiállt a katolikus egyház érdekeiért. Batthyány Ignác a római Collegium Germanico-Hungaricum tagjaként kezdett könyveket gyűjteni. 5000 kötetet tért haza többek közt ösnyomtatványokkal és 12 – 15. századból való kéziratokkal. 1767-től kanonokként gróf Eszterházy Károly püspök példája is ösztönözte. Dobai Székely Sámuel műgyűjtőtől vásárolt könyveket, kéziratokat. Megszerezte a lőcsei plébánia nagyműltű könyvtárát, amely mintegy 300 könyvből, valamint 60 ösnyomtatványból és kéziratból állt, de vásárolt a középkori eredetű bártfai egyházi könyvtár anyagából is. 1780-tól erdélyi püspökként jutott hozzá a plébániák kallódó anyagához

és a felosztatott jezsuita rend könyveihez. Sikerült 20000 forintért megvásárolnia a II. József jóvoltából püspökségét vesztett, s így pénzzavarba került Christoph Migazzi egykori váci püspök kéziratokban gazdag 8000 kötetes rokokó aranyozású, vörös szattánybörkötésű, rendkívül értékes magánkönyvtárát. Az Ausztriában felosztatott rendek könyveiből és a felvilágosulás bővületében égő tudományszervezés által a bécsi egyetemi könyvtárból kidobált „régis és fölösleges” könyvekből állt össze állománya, melyben ott volt

a csodálatos festésű, aranytintával írt 9. századi Codex aureus, és még jó néhány 14-15. századi kézirat. 18000 kötetes könyvtárával létrehozta legjelentősebb alkotását. 1789. július 31-én könyvtárát alapította, melyhez régiségár, természetrajzi gyűjtemény, és egy 1781-ben felállított csillagvizsgáló torony is tartozott. Tervei végrehajtásához Batthyány Ignác püspöki székhelyén 1792-ben megkapta a kincstártól a volt trinitárius kolostort könyv- és kéziratgyűjteményének elhelyezésére, valamint csillagvizsgáló felállítására. Így hát megalapíthatta a gyulafehérvári püspöki könyvtárát, a róla elnevezett Batthyáneumot. A könyvek és kéziratok a trinitárius templomban és kolostorba kerültek elhelyezésre. A könyvtár az épület első és második emeletén, a II. József rendeletére épült csillagvizsgáló pedig a legfelső emeleten kapott helyet, melynek fenntartására 38200 forint értékű alapítványt tett. Felszerelése 1849-ben sajnálatos módon elégett. A könyvtár állománya halálakor (1798) elérte a 30000 darabot, 1900-ban már 36500 könyvet számlált, köztük 646 kódexet és 751 jeles műhelyből kikerült ősnymtatványt, ezek között 400 hungaricumot tartalmazott. Itt őrzik az egyetlen példányban fennmaradt művek közül a *Gyulafehérvári Kódexet*, mely a 14. század elején keletkezett *Gyulafehérvári Glosszák*, harmadik legrégebb nyelvemlékünköt tartalmazza. Az előzőhöz hasonlóan egyedi darab az ugyancsak itt található *Batthyány-kódex*, mely a legelső magyar kéziratost protestáns énekeskönyv, egy 1556 és 1563 között készült díszes kötet, mely a magyar nyelvű gregoriánus első dokumentuma. A kódex egyházi énekeket, elsősorban himnuszokat és zsoltárokat tartalmaz, melyek széles körben népéneként terjedtek szét a magyarság körében. A könyvtár jelentős ásvány és kagyló-, valamint éremgyűjteménnyel is rendelkezik, amelyhez 1912-ben Mailáth Gusztáv püspök egyházművészeti múzeumot is szervezett. Az 1951-ben államosított könyvtár Biblioteca Documentaria Batthyáneum néven ma is működik, de csak külön engedéllyel látogatható. A jelenlegi kötetek száma eléri a 64000-ot.

Batthyány Alajos gróf (Polgárdi, 1750. jún. 4 – 1818. máj. 2.) Élt 68 évet. Batthyány Imre (1701-1774) és gróf Sauru Anna (1720 – 1764) fia. *Batthyány I. Ádám úkmokája*. Felesége gróf Szapáry Teréz (1745 – 1836)

Királyi főkamarás, főasztalnokmester, a főrendiház tagja, politikus, író, reformer, a felvilágosult rendiség kiemelkedő tagja.

Iskoláit Nagyszombatban végezte. 1767-ben belépett a jezsuita rendbe, Bécsben és Leobenben teológiát tanult. Nyughatatlan természete miatt azonban két év múlva elhagyta a papi pályát. Huszárnak állt, s tiszti rangra emelkedett. Később jogot tanult. Mária Terézia idejében főasztalnok, majd kamarás. A felvilágosodás lelkes híve volt. *Ad amicum aurem* című művében – Rousseau hatására – javasolta, hogy a nemesség adózzék, csökkentsék a jobbágyterheket, töröljék el az úriszékletet. II. József idejében az országgyűlésen a szabadság, egyenlőség, testvériség jelszavával harcolt. Nem akart forradalmat, csak reformokat. Az 1790/91-es országgyűlésen felvilágosult szellemű röpirataiban és remekül megszerkesztett szabadelvű szónoki beszédeiben mérsékelt reformokat követelt a növekvő társadalmi elégedetlenség leszerelésére. Felemelte szavát a jobbágyok szabad költözéséért, birtokszerzési és hivatalviselési jogáért, sürgette a szerzetesrendek felosztatását, az egyházi javak államosítását. A társadalmi szerződés eszméje alapján a népfeltség elvéből indult ki, s ennek jegyében korlátozni kívánta az uralkodó hatalmát. Lelkiismereti, szólás- és sajtószabadságot óhajtott, tiltakozott az egyház világi hatalma ellen. Sürgette a polgári házasság bevezetését, a bölcséletet a vallás elé helyezte. Nézetei nagy vihart kavartak, emiatt sűrűn érték támadások. Lázító könyve miatt perbe fogták, a mű példányaikat elkobozták. Noha vizsgálat is indult ellene, végül a kancellár csak levélben figyelmeztette. Több latin, magyar és német nyelven kiadott röpiratán kívül 1791-ben négy füzetbe foglalva kiadta *„Magyar- és Erdélyországnak rövid isméréte, mely a két országnak mind világi, mind egyházi állapotját szem eleibe állítja”* című művét is.

Batthyány Vince gróf (Grác, 1772. febr. 29 – Bécs, 1827. dec. 3.) Élt 55 évet. Batthyány I. József (1737 – 1806) és gróf Illésházy Franciska (1742 – 1817) fia. *Batthyány I. Ádám szépúrnokája*. Felesége Rudnyák Jozefa (Pozsony, 1778. jan. 24 – Bécs, 1847. jan. 15.)

Valóságos belső titkos tanácsos, az udvari kamara alelnöke, Hont vármegye főispánja, Esztergom vármegye főispáni helytartója, európai utazó, útirajzíró, a Zeitschrift von und für Ungarn munkatárja.

Tehetős arisztokrata család fiaként bejárta a fél világot. Igen művelt férfiú volt, aki több előkelő tisztséget is viselt. Beutazta egész Európát, tapasztalatairól német nyelvű könyvekben számolt be. Kezdetben a magyar udvari kancellária tanácsosa, majd Hont vármegye főispánja, később Esztergom vármegye főispáni helytartója, az udvari kamara elnöke, az udvari kereskedelmi bizottság előadója volt. Nemcsak ügyes hivatalnok, hanem író is volt, „... ki mély ismeretei s nemes őszintesége mellett szép irmodorral bírt. Természetes és kedves színekkel

festé a magyar tengerpartot Pesten 1805-ben kiadott leveleiben, nem kevésbé vonzó a konstantinápolyi útjára vonatkozó 1810-ben Pesten kiadott levelek is. Utazásának leírása Magyarország egy részében, Erdélyben, Moldvában és Bukovinában, melyet 1805-ben tett, csak 6 év múltán 1811-ben jelent meg Pesten” – Ez utóbbi magyar fordításban is napvilágot látott 1818-ban.

Boldog dr. Batthyány-Strattmann I. László (7.) herceg a „szegények orvosa” (Dunakiliti, 1870. okt. 28 – Bécs, 1931. jan. 22.) Élt 61 évet. Batthyány III. József (1836 – 1897) és Batthyány Ludovika (1843 – 1882) fia, *Batthyány I. Ádám ősmokájának fia*. Felesége Coreth Maria Theresia grófnő (1874 – 1951).

Szemorvos, az Aranygyapjas rend lovagja, a Szent István-rend kiskeresztese, felsőházi tag, Vas megye főispánja.

Már gyermekkorától érezte, hogy az orvosi pálya a hivatása. Érettségi után mégsem kezdte meg orvosi tanulmányait, mert József nevű bátyja korai halála miatt édesapja őt akarta a birtok élére állítani. Így aztán

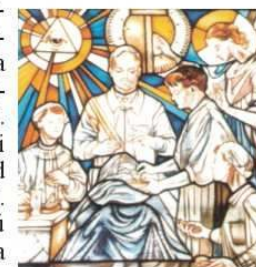
Kalksburgban gazdasági főiskolán folytatott tanulmányokat, majd beállt katonának. 1896-ban mégis beiratkozott az orvosi egyetemre, ahol 1900-ban oklevelet szerzett. A főrendiháznak 1899-től, majd a felsőháznak 1927-től volt tagja. 1901-ben köpcsényi birtokán ingyenes, 24 ágyas szemkórházat alapított, a kórház ápoló-főnőknőjének tisztét felesége, Coreth Mária Terézia grófnő töltötte be, aki kitűnő ízlésű, művelt nő volt. Tizenegy gyermekük nevelésén túl egyenrangú partnere volt férjének. A szemműtéteken asszisztensként segítette orvosi munkájában is. Az első világháború idején kórházát hetvenágyas hadikórházzá szervezte át, mellette ellátta a körorvosi teendőket is. Köpcsény Ausztriához csatolása után, mivel ő mindig is magyarnak vallotta magát, 1920-ban – a várkastély átalakítását követően – végleg körmendi birtokára települt. Itt első dolga volt, hogy a kastélyegyüttes levéltárpületének első emeletén korszerű szemészeti klinikát rendezzen be. Évente 3000–4000 beteget látott el. A műtéteket ingyen végezte, így támogatta a rászoruló szegényeket. Akórház fenntartása hitbizományi birtokai jövedelmének 2/3-át emésztette fel. Mint a felsőház tagja, ugyan egyszer sem szólalt fel a szegények érdekében, de személyes példájával utat mutatott a keresztény szociális elvek valóra váltására. Az orvostársadalom előtt elsősorban szemészeti műtétekben való jártasságával tűnt ki. 1915. február 2-án Batthyány-Strattmann Ödön herceg utód nélkül halt meg, I. Ferenc József dr. Batthyány László grófnak, a Páltól (1639–1674) eredő *grófi ág legidősebb*

férfitagjának ítélte a Batthyány Lajos Ernő gróf által még 1746-ban alapított hitbizományt, a hercegi címet és a Strattmann nevet. Feleségével és fiával, Batthyány Ödönnel belépett a ferences harmadrendbe, de fogadalmat nem tett. Súlyos megpróbáltatást hozott számára az első világháború utáni zavaros időszak. Mivel féltette családját Bécsbe, majd Svájcba menekült.

A Horthy-korszakban az Országos Revíziós és Legitimista Párt Elnöksége Végrehajtó Bizottsága 1925-ben fővédnökévé és disztagjává választotta, de Batthyány-Strattmann László, megköszönve bizalmukat, visszautasította a címet. *„Soha semmiféle politikai párthoz nem tartoztam, ilyenek tagja nem voltam és nem vagyok, politikával nem foglalkozom, hanem kizárólag orvosi hivatásomnak élek”*. 1929 őszén súlyos, rákos betegség jelei mutatkoztak rajta. Bécsben megoperálták, de állapota egyre súlyosbodott. 1931. január 22-én bekövetkezett halálát követően Bécsben az Alser Kirchében Piffel bíboros szentelte be. Ezután Körmendre szállították és a kastély kápolnájában ravatalozták fel. Körmendről január 27-én Németújvárra vitték végső nyughelyére, szerettei mellé a családi kriptába. Mivel egyre többen keresték fel sírját, 1988. május 28-án felhozták koporsóját a templom előcsarnokába. Boldoggá avatása előtt, 2002. december 27-én felnyitották sírját, s a templom régi bejáratából kialakított kápolnában ezüst koporsóban helyezték el földi maradványait. *„Életem egyik fő feladatának tűztem ki, hogy orvosi működésemmel a szenvedő emberiségnek szolgálatot tegyek, és ezáltal a jó Istennek tetsző dolgokat cselekedjem. Az Úristen kegyelméből évek hosszú során át napról-napra dolgoztam kórházamban, tehetségemhez képest segítve beteg embertársaimon. E munkám volt forrása számotlan kegyelemnek, és azon sok lelki örömmel, amely a magam és családom minden tagjának lelkében uralkodott. Azért, mint életemben mindig, e helyen is mély hálát adok a Teremtőnek, hogy az orvosi pályára hívott. Ha boldogok akartok lenni, tegyetek másokat boldoggá!”* – idézzük végrendeletének részletét.

Batthyány Lászlót mélyen katolikus szellem és jótékonyosság jellemezte, az *emberek már életében szentnek tartották*. 1944. aug. 30-án Bécsben, majd a szombathelyi egyházmegyében boldoggá avatási eljárást indítottak. 2003. márc. 23-án Rómában II. János Pál pápa a *boldogok sorába emelte* a római Szent Péter templomban a Batthyány család jelenlétében, hatalmas ünneplő tömeg előtt. Körmend polgárai büszkék arra, hogy a szentéletű orvos közöttük élte le utolsó évtizedét. 1934-ben a

körmendi kórház emlékének tisztelve felvette a nevét. 1938-ban pedig kegyúri templomában Szent László képe mellé megfestették a herceg arcképét is. 1990. okt. 28-án születése 120. évfordulóján Lesenyei Márta szobrászművész dr. Batthyány-Strattmann László orvosi köpenyes, vak fiúval ábrázolt szobrárt állították fel egykori lakóhelye, a Batthyány kastély belső udvarán. 1999-ben Körmenden megépült emléktemploma. Boldoggá avatásának emlékét a körmendi plébániához tartozó több községben is emléktárgyak – harangláb, kereszt, színes üvegablak – hirdetik.

Batthyány-Strattmann II. László Antal (8.) herceg (Dunakiliti, 1904. jún. 23 – Bécs, 1966. márc. 28.) Élt 62 évet. Dr. Batthyány-Strattmann László és gróf Coreth Mária fia. *Batthyány I. Ádám ősmokájának az unokája.* Felesége herceg Windisgrätz Antoinette Csillagkeresztes hölgy (Zürich, 1902. szept. 2.)

Diplomás mérnök, az Aranygyapjas Rend lovagja, Máltai lovag, a felsőház örökös tagja, pápai titkoskamarás, Vas megye örökös főispánja. Batthyány-Strattmann László, Boldog László legidősebb fia 1935. szeptember 21-én feleségül vette

Windisgrätz Antoinette hercegnőt. Körmendi várkastélyuk I. emeletén berendezett lakosztályukban éltek három gyermeket nevelve. Batthyány-Strattmann László pápai titkos tanácsosi címet kapott, tiszteleti tagja volt a Máltai Lovagrendnek is. Az Aranygyapjas Rend lovagjává választották, ezenkívül Vas megye örökös főispánja tisztségét is ellátta. Körmendet az orosz front közeledtével 1945. március végén családjával együtt el kellett hagynia, pusztulásra ítéelve a benne felhalmozott javakat: a hitbizományi bútorokat, a fegyvertár csaknem teljes anyagát, a festmények és az ősgaléria jórészét, Batthyány Károly könyvtárának javát, és a hatalmas, felbecsülhetetlen értékű családi levéltárat. A

kastélyt orosz katonák szállták meg, az ingóságok, műtárgyak jó részét megsemmisítették. A várkastély állapota aggasztóan leromlott. Az erkélyt ledöntötték, a parkettát felszedték, a márványkandallókat, és a kápolna barokk oltárát, valamint a termek neobarokk stukkóit megrongálták, melyeket 1957 után a főiskola

céljára átadott főépület átépítésénél semmisítették meg. A levéltár épületét a közelmúltig cipőgyárként hasznosították. Batthyány-Strattmann László a hitbizományi törvény kihirdetését követően nemcsak államosított kastélyát, de közgyűjteményekbe szállított, a körmendiek segítségével megmentett műtárgyait és hatalmas családi levéltárát is elvesztette. A hercegnek sok társához hasonlóan magyarországi birtokai elvesztését követően Ausztriában kellett családjá számára új jövőt biztosítania. A bensőséges kapcsolat a magyar földdel azonban mindvégig fennmaradt, ha ez egy időben a család számára sok nehézséget is okozott. Az 1956-os forradalom idején Batthyány László herceg tevékenyen segítette a magyarok ügyét. Antoinette hercegnő a Coreth Mária által alapított Szent István Egyesület elnöknőjeként a rászoruló magyar menekülteket lehetőségeihez képest támogatta.

A grófi ág pinkafői ágazatának jeles személyiségei Batthyány Ervin anarchista, Batthyány Vilmos nyitrai megyéspüspök

Batthyány Pál gróf (Kustány, 1860. jan. 20 – Zalaegerszeg, 1934. aug. 8.) Élt 74 évet. Batthyány Guidó (1824. jan. 2 – 1882. okt. 9.) és báró Fiáth Borbála (1825. jún. 10 – 1910. febr. 13.) fia, *Batthyány I. Ádám ősmokájának fia.* Felesége Inkey Valéria.

Császári és királyi kamarás, lovaskapitány, Zala megye főispánja, országgyűlési képviselő.

Középiskoláinak elvégzése után katonai pályára lépett, huszárszázadosi rangban nyugdíjaztatta magát 1886-ban s ettől kezdve birtokain gazdálkodott. A Függetlenségi és 48-as Párt kormányra kerülése idején (1906 – 1909) Zala vármegye főispánja, a párt kettészakadása után lemondott, sikertelen indult az 1910-es februári időközi választásokon. Az általános választásokon a Justh-párt programjával mandátumot szerzett zalaegerszegi kerületben 1910 – 1918 között.

Batthyány Ervin gróf (Bögöte, 1877. okt. 17 – Stroud, 1945. jún. 9.) Élt 68 évet. Batthyány Ferenc (1845 – 1877) és Trefort Edit (1849 – 1939), *Batthyány I. Ádám ősmokájának a fia.* Felesége Nuellens Alice (1857 – 1933).

Anarchista, politikus, szociológus, író.

Batthyány Ervin Trefort Ágoston egykori kultuszminiszter unokája angliai egyetemi éve alatt ismerkedett meg a kommunisztikus, anarchista eszmékkel. Edward Carpenter, William Morris, Lev Tolsztoj, Pjotr Alexejevics Kropotkin herceg követője, az ő általuk képviselt anarchizmus követője lett. Az 1900-as évek elején az anarcho-szindikalizmus felé fordult, s annak – Szabó Ervin mellett – legjelentősebb magyar elméleti képviselője lett. Nézetei miatt családja beszámíthatatlannak akarta

nyilvánítani, ezért 1901 – 1903 között Bécsben egy szanatóriumban tartották őrizet alatt. 1905 októberében, Vas megyei birtokán, Bögötén, angol és orosz példák nyomán szociális reformiskolát hozott létre. Koedukációs rendszerű ingyenes tanítással, ruházattal, tankönyvvel, melynek célja a felvilágosult társadalmi eszmék iránti fogékonyság felkeltése, a nép intellektuális felemelése volt. Az elméleti tárgyak mellett bevezették a tanulmányi kirándulásokat. Az iskola megnyitására 1905. október 29-én került sor – a megnyitó beszédet a Társadalomtudományi Társaság nevében Szabó Ervin tartotta. Az intézmény igazgatója Tarczai Lajos, titkára Nádler Herbert lett. Az iskola építése és működése világnézeti harccá fajult. Sok támadás érte Batthyányt és az iskola vezetőjét egyaránt. Kezdetben a Világszabadság és A Jövő című lapban publikált, 1906 márciusában az ő támogatásával és szellemi irányításával indult meg a szombathelyi MSZDP-szervezet újsága, a Testvériség. A szerkesztőség Bögötén, a kiadó hivatal viszont Szombathelyen működött. A vezércikkeket Batthyány Ervin írta. 1907 februárjában pedig tisztán anarchista Társadalmi Forradalom című lapot indított. Elveit folyóiratokban, saját lapjában és az *Anarchizmus*, valamint *A társadalmi fejlődés iránya* című könyveiben fejtette ki. 1907 tavaszától többnyire Londonban tartózkodott, 1910-ben végleg Angliában telepedett le, 1913-ban magyar állampolgárságáról is lemondott. 1914-ben bögötei birtokát eladta, iskoláját az államnak ajándékozta. Az első világháború idején pacifista volt, majd egyre inkább visszavonult a politikától. 1931-ben még hazlátogatott, de élete utolsó évtizedeit Angliában Lyne Regisben és Stroud melletti birtokán töltötte. 1945. június 9-én szívszélhűdésben, a Gloucester grófság belüli Stroudban halt meg. Emlékét Bögötén róla elnevezett művelődési ház és portréjával ellátott tábla őrzi.

Batthyány Zsigmond (Zalaszentgrót, 1856. okt. 29 – Nova, 1939. márc. 18.) Élt 83 évet. Batthyány Zsigmond és Erdődy Johanna fia. *Batthyány I. Ádám ősmokája*.

Politikus, országgyűlési képviselő, a főrendház és a felsőház tagja.

Tanulmányai befejezése után katonai pályára lépett, de honvéd főhadnagy rangban hamarosan szolgálaton kívüli állományba helyeztette magát. Ettől kezdve Vas megyei birtokán, Csendlakon gazdálkodott. 1903-ban a főrendház tagja, 1905-ben és 1906-ban a muraszombati kerület képviselője. 1910-ben a főrendházban,

mint az ellenzék egyik jelentős tagja szerepelt. Hadik Barkóczy Endre gróf lemondása után a felsőház tagja lett.

Batthyány Tivadar gróf (Zalaszentgrót, 1859. febr. 23 – Budapest, 1931. febr. 2.) Élt 72 évet. Batthyány III. Zsigmond (1827 – 1906) és gróf Erdődy Johanna fia. *Batthyány I. Ádám ősmokájának az unokája. Első unokatestvére Batthyány Ervinnek, másod unokatestvére dr. Batthyány-Strattmann László hercegnek.* Felesége gróf Batthyány Olga császári és királyi palotahölgy, Csillagkeresztes hölgy (Dunakiliti, 1869. okt. 17. – Budapest, 1939. jún. 13.).

Császári és királyi kamarás, valóságos belső titkos tanácsos, kereskedelmi tengerész kapitány, a főrendiház örökös tagja, országgyűlési képviselő, a király személye körüli miniszter, népjóléti és munkaügyi miniszter, belügyminiszter, politikus, emlékiró.

Középiskolai tanulmányait a kalocsai jezsuita kollégiumban és Fiumében végezte, s ez utóbbi helyen hallgatta a tengerészeti akadémiát is. Mint tengerész hadapród nagyobb óceáni utakat tett, majd később segédtszít lett. 1881-ben sikeres vizsgát tett hosszújáratú kereskedelmi tengerészetből. 1883-ban titkári rangban a kereskedelmi minisztériumba osztották be, egy évvel később az Adria hajóstársaság kormánybiztosa lett. 1892-ben a fiumei kerület képviselőjének választották, az országgyűlésen a szabadelvű párt balszárnyához tartozott, melynek egyházpolitikája miatt rövid időre kilépett a pártkörből, ahova csak 1896-ban tért vissza. Részt vett az ezredévi kiállítás rendezésében. 1901-ben a zurányi kerület választja meg, 1903-ban azonban újra elhagyta a kormánypártot. Tagja lett az újonnan megalakított nemzeti pártnak, vezérével Apponyival együtt belépett az ellenzéki pártok szövetségébe, majd a Függetlenségi és 48-as Pártba. Mint a párt tagja nyert újból képviselői megbízáselet az 1905. január 26-i választásokon Zurányban. 1905–1906-ban tagja lett a vezérlőbizottságnak, mint a Függetlenségi Párt alelnöke. Mikor a Függetlenségi Párt 1919-ben kettészakadt, az úgynevezett bankos csoport élén Batthyány Tivadar megmaradt az anyapártban, mely Justh Gyulát elnökéül, Batthyányt pedig alelnökéül ismert el. 1910-ben e párt jelöltjeként nyert Szekszárdon. 1917. június 15 – 1917. aug. 18. között az Eszterházy kormányban a király személye körüli miniszter, majd a harmadik Wekerle kormányban a Népjóléti Minisztérium megszervezésével (1917. aug. 18-tól) és a szociális ügyek vitelével (1917. aug. 24-től) megbízott tárca nélküli, illetve Népjóléti és Munkaügyi miniszter (1917. aug. 18 – 1918. jan. 25.). A Magyar Nemzeti Tanács Intéző Bizottsági tagja (1918 ősz), a Károlyi-kormány belügyminisztere (1918. okt. 31 – 1918. dec. 12.), valamint két napig a király személye körüli miniszter. Batthyány Tivadar támogatta a köztársasági államformát, de Károlyi egyre erőteljesebb balratolódása miatt kivált a kormányból, majd kilépett a pártból is. A proletárdiktatúra időszaka alatt emigrált, Bécsben vett részt

az ellenforradalmi mozgalom szervezésében. Hazatérése után megtámadta Pallavicini György ögróf a Károlyi-kormányban vállalt szerepe miatt, melyre 1921-ben válaszolt *Pallavicini György vádaskodásáról* című vitairatában. A Horthy-korszakban 1921-ben újra megalakította a Függetlenségi és 48-as Pártot, amelynek elnöke lett. 1921-1922-ben sikertelenül indult a nemzetgyűlési választásokon. Októbrista múltjáért számos támadás érte, e miatt 1924-től gyakorlatilag visszavonult a politikától. Több száz politikai és közgazdasági cikket írt különböző szaklapokban. Miután a méltánytalan és igazságtalan támadások nem szüntek meg ellene továbbra sem, ezért 1928-ban megjelentette politikai pályafutásának egész történetét *Beszámolóm* címmel. A páratlan kor és politikátörténeti dokumentum leleplező ereje miatt az elmúlt hatvan évben szinte folyamatosan zárolt anyag volt a könyvtárakban.

Batthyány Vilmos gróf (Zalaszentgrót, 1870. márc. 14 – Körmend, 1923. nov. 24.) Élt 53 évet. Batthyány III. Zsigmond (1829 – 1906) és gróf Erdődy Johanna (1835 – 1915) fia. *Batthyány I. Ádám ősmokájának fia, dr. Batthyány-Strattmann László unokatestvére.*

Nyitra vármegye megyéspüspöke, címzetes érsek, XIII. Leó pápa titkos kamarása, a kánonjog doktor a, a főrendiház tagja.

Középiskoláit Marburgban, Kalocsán és Besztercebányán végezte, ahol Bende Imre akkori besztercebányai püspök vette fel növendékpapjai közé. Filozófiai és hittudományi tanulmányait az insbrucki egyetemen végezte, majd a római Collegio dei nobili pápai intézet növendéke volt két évig, ahol diplomáciai tanulmányokat folytatott. 1894-ben pappá szentelték és a kánonjog doktorává avatták. 1894-től XIII. Leó pápa titkos kamarása, 1900-tól nyitrai kanonok, 1904-től Bene Imre nyitrai püspök mellett segédpüspök utódlási joggal. 1910-től a nyitrai egyházmegye apostoli kormányzója, 1911-től püspöke, e minőségében a főrendiház tagja. Miután 1918. december 10-én a szlovák csapatok bevonultak Nyitrára az új csehszlovák hatóságok Batthyány Vilmost letartóztatták, székhelyén őriztették és megtiltották neki és papjainak, hogy magyarul prédikáljanak. Batthyány arra hivatkozva, hogy híveinek jelentős része magyar, energikusan tiltakozott a határozat ellen. Válaszul a tiltakozásra 19 napon keresztül szigorú házfogságra ítélték, majd az ország elhagyására kényszerítették. Csomagjaival együtt a pozsonyi Duna-hídon át a magyar határig szállították. Nyitrára ezután már soha többé nem térhetett vissza. A pápa ekkor cirhausi címzetes érsekké nevezte ki, mely címét haláláig megtartotta.

A grófi ág pinkafői ágazatának figyelemre méltó személyiségei
Batthyány Lajos fiumei kormányzó, Batthyány Gyula festőművész

Batthyány III. Imre gróf (Polgárdi, 1791 – 1874. szept. 16.) Élt 83 évet. Batthyány II. Imre (1744 – 1819) és gróf Haller Anna (1757 – 1814) fia *Batthyány I. Ádám szépunokája.* Felesége gróf Mailáth Erzsébet (1794 – 1876).

Királyi főlovászmester, második koronaőr, a hétszemélyes tábla bírāja, Zala vármegye főispánja.

Jogi tanulmányait a pesti egyetemen végezte, s miután az ügyvédi vizsgát letette, a hétszemélyes tábla bírójává választották, majd V. Ferdinánd 1837-ben második koronaőrre, 1838 jan. 4-én királyi főlovászmesterré nevezte ki. Ugyanekkor Zala vármegye főispáni posztját is betöltötte. Mint főlovászmester 1830-ban V. Ferdinánd, 1867-ben I. Ferenc József koronázásán vett részt.

Batthyány István gróf (Polgárdi, 1812. aug. 20 – Grác, 1880. júl. 22.) Élt 68 évet. Batthyány István (1786 – 1807) és báró Bolza Antonia (1789 – 1836) fia *Batthyány I. Ádám ősmokája.* Felesége gróf Batthyány Róza (1820 – 1878).

Nemzetőr őrnagy, Fejér vármegye országgyűlési képviselője, kormánybiztosa, a pesti Lovaregylet alapítója, alelnöke, a lötenyésztes és lóversenyügy fejlesztője.

A pesti Lovaregylet egyik alapítója, és alelnöke. A hazai lötenyésztes és versenyügyek egyik előharcosa. Széchenyi és a híres Sándor gróf barátja volt. Batthyány István aktív versenyzőként is említésre érdemes. Lovai külföldi versenyeken is futottak, s szereztek dicsőséget a magyar telivértenyésztesnek. Kétszáz lovat nevelt fel, amelyek a német pályákon is számos győzelmet értek el. Maga is kitűnően lovagolt, mintegy háromszáz versenyen vett részt. „*A régi pesti gyeplátogatói a hatvanas évekből jól ismerték a már őszfejlő, de fiatal tüziúrlóvast, ki lovaival győztesen járta be a német pályákat Hamburgig és Doberanig, ahonnan a magyar névnek becsülést és Polgárdi kastélyának számos tiszteletdíjat hozott haza.*” Lelkes híve volt az 1848 – 49-es szabadságharc ügyének. 1848. jún. 19-én Székesfehérvár gyalogos nemzetőr őrnagya lett, rangjáról azonban júl. 16-án lemondott. Fejér vármegye országgyűlési képviselőjévé választották. Szeptember közepén Fejér vármegye népfelkelési kormánybiztosává nevezték ki, s részt vett a támadó Jellasics elleni védelemben. Okt. 30-tól címzetes nemzetőr őrnagy volt. 1848 decemberétől 1849 májusáig az országgyűléssel együtt Debrecenben tartózkodott, majd ismét Fejér vármegye kormánybiztosa lett. A világosi fegyverletétel után Törökországba emigrált, ahonnan az 1850-es évek közepén tért vissza. Ezután

Polgárdi birtokain lótenyésztéssel foglalkozott. Lóversenyezéssel és idomítással kapcsolatos cikkei „Chifney” álnéven az 1880-as Vadász- és Versenylapban jelentek meg.

Batthyány Lajos gróf (Egyed, 1860. júl. 27 – Polgárdi, 1951. dec. 27.) Élt 91 évet. Batthyány Géza (1838 – 1900) és gr. Batthyány Emánuela (1837 – 1922) fia, *Batthyány I. Ádám ősunokájának (Batthyány Lajos miniszterelnöknek) – anyai ágon – az unokája.* Felesége gr. Andrássy Ilona (Petronell, 1858. máj. 21 – Polgárdi, 1952. ápr. 2.)

Politikus, fiumei kormányzó, a főrendiház örökös tagja, országgyűlési képviselő, Győr vármegye és Győr város főispánja.

Budapesten, Berlinben, Párizsban végezte jogi tanulmányait. A budapesti egyetemen jogtudományi doktori oklevelet szerzett, 1882-ben diplomáciai vizsgát tett. 1882-ben tényleges diplomáciai megbízatás nélkül követségi attasénak nevezték ki, és egy ideig a diplomáciai pályán működött. Még ebben az évben nőül vette Andrássy Ilona grófnőt, Andrássy Gyula egyetlen leányát, akivel együtt ikervári kastélyába birtokaira vonult vissza, melyet így mutat be 1887-ben a Vas Vármegye: „*A jelenlegi birtokosa gróf Batthyány Lajos országgyűlési képviselő, volt fiumei kormányzó, kinek itt nagy terjedelmű uradalma, szép ménese és nagyszerű kastélya van. A körülötte elterülő park úgy terjedeleme, mint szépsége nézve az egész országban ritkítja párját és a botanikus számára is érdekes tanulmányt képez. Területén körülbelül 100 fajta áll a szebbnél-szebb fáknek, melyek közt ritka, óriási terjedelmű példányok is vannak. A parkon a Rába folyik keresztül és egy helyen szép tavat képez. A kastély alapépítménye és földszintjének egy része régi, 1846-47-ben alakították át a mostani olasz renaissance-stílusban. A kastély helyiségei valódin főiri izléssel és fényvel vannak berendezve. Minden egyes terme egész kis múzeuma az értékes és szép, nagyobbára történeti, vagy kulturhistóriás becsü műtárgyaknak és Batthyány-reliquiáknak. Könyvtára egyike a leggazdagabb magánkönyvtáraknak és több mint 6000 kötetet számlál, rézkarcgyűjteménye pedig körülbelül 600 darabból áll. A családi ékszerek és ötvösművek közt is számos nagyértékű és história becsü darab van.*” Batthyány Lajos gróf 1883 – 1892 között Győr vármegye és Győr város főispánja, 1892. márc. 6 – 1896. okt. 2. között fiumei és magyar – horvát tengerparti kormányzó, egyúttal a fiumei tengerészeti hatóság elnöke volt. A főrendiház (1894 – 1896, 1910 – 1918) és a felsőház tagja (1927 – 1945), az Országos Tulipánkert Szövetség elnöke (1905 – 1906). Valóságos belső titkos tanácsos (1893). A szabadelvű párton belül 1896-tól előbb Győr, majd 1901-től a fiumei, 1905-1906 között a bodajki kerület országgyűlési képviselője. A nagy szabadelvű pártban az un. mágnáscsoportot képviselte, amelynek a vezére sógora, ifj. Andrássy Gyula gróf volt. Az 1910. évi országgyűlési választásokon párton kívülként szerzett mandátumot, de az év végén lemondott és visszavonult a politikai élettől. 1951 nyarán kitelepítették Budapestről.

Batthyány Gyula gróf (Ikervár, 1887. máj. 10 – Budapest, 1959. jan. 4.) Élt 72 évet. Batthyány Lajos (1860 – 1959) fiumei kormányzó és gróf Andrássy Ilona (1858 – 1952) fia, *Batthyány I. Ádám ősnének az unokája, anyai ágon – (Batthyány Emánuela 1859-ben házasságot kötött Batthyány Gézával) – Batthyány Lajos miniszterelnök dédunokája.* Felesége gróf Károlyi Zsuzsanna (Budapest, 1882. máj. 24 – Budapest, 1930. jan. 17.).

A főrendiház tagja, festőművész, grafikus, illusztrátor, díszlettervező, a bicskei művésztelep megalapítója.

A budapesti Képzőművészeti Főiskolán Vaszary Jánosnál, később a párizsi Julian Akadémián tanult, majd 1907-től Münchenben Angelo Janknál folytatta művészeti tanulmányait. 1910-ben nagy hatással volt művészetére Leon Szamoljovics Bakszt, a Gyagilev-féle Orosz Balett díszlettervezője. Ezt követően Firenzében élt két évet, majd afrikai és közel-keleti utazást tett, amelynek élményei gazdag mesélőkedvű, ironikus látásmódú, a szecesszióban gyökerező művészetében jutottak kifejezésre. Az Ernst Múzeumban Beck Ödön Fülöppel 1914-től állított ki először. Ezt követően 1921-ben, 1929-ben, 1932-ben gyűjteményes kiállításai voltak itt, de éves rendszerességgel szerepelt a Műcsarnok és a Nemzeti Szalon tárlatain is. 1931-ben Berlinben állította ki műveit. 1922-ben saját birtokán megalapította a bicskei művésztelepet. 1937-ben Pekáry Istvánnal együtt Egerben és Pécsen festőiskolát nyitott. 1942-ben Ferenczy Bénivel közösen állított ki a „Műbarát-ban”. Sokat foglalkozott portréfestéssel, a Nemzeti Színház számára díszleteket tervezett, rengeteg illusztrációt és nagy dekoratív pannókat készített. Élete vége felé egy világtörténeti és egy magyar történeti illusztráció sorozatot festett 2000 nagy íven.

Művei a Nemzeti Galériában és külföldi múzeumokban, magángyűjteményekben találhatók. „*Sajátos manierista művészete a szecesszióval mutat rokonságot. Megnyílt, enervált, vonagló alakjai betöltik a teret, dekoratív ritmusban élednek meg. Bőséges mesélő szándék és satirikus tendencia keveredik bennük. Enyhén ironikus, távolságtartó látásmód, erősen kontúros rajzmodor, expresszív megformálás jellemzi műveit. Festészete hasonlatos az angol preraffaelitákéval, a bécsi és a gödöllői szecessziós törekvésekkel, a szimbolizmussal, de stílusa összetevészetlenül egységes. Művészete magányos jelenség volt, követőkre nem talált.*” A hányatott sorsú művész számos díjat nyert nemzetközi kiállításokon. 1951-ben otthonából kitelepítették, majd Budapesten az Andrássy út 60-ban megkínózták, kalapáccsal verték ki fogait. 1952-ben hazaárulás címén, koholt

vádak alapján először halálra, majd életfogytiglani börtönre ítélték. 1956-ban szabadult, de közben egészsége megrokkant, a „festő gróf” Polgárdiba vonult vissza, és itt élt haláláig a korábbi tisztartói lakásban, melyet megtarthatott. Az újkori barbarizmus egyik áldozataként 1959-ben elfeledve halt meg. Sírja a budapesti Farkasréti temetőben található.

A grófi ág zsigmondi ágazatának sarja Batthyány Lajos az első felelős magyar kormány miniszterelnöke

Batthyány Lajos (Pozsony, 1807. febr. 10 – Pest, 1849. okt. 6.) Élt 42 évet. Batthyány József Sándor (1757 – 1812) és Lomnicai Skerlecz Borbála (1779 – 1834) fia, *Batthyány I. Ádám ősmokája*. Felesége gróf Zichy Antónia (1816. jún. 14 – Dáka, 1888. szept. 28.).

A főrendi ellenzék vezére, az Iparegyesület, az Első Felelős Magyar Minisztérium elnöke, Sárvár országgyűlési képviselője, a magyar függetlenség mártírja.

Kevés olyan nagy alakja van történelmünknek, akivel ennyire mostohán, értetlenül bánt volna nemzetünk

emlékezete. Azt hihetnénk, hogy a Batthyányok ősi családjának Zsigmondi fő ágából származó Némethújvári gróf Batthyány Lajos, a magyar Egmont – ahogy kortársai tragikus sorsa miatt nevezték – élettörténete nyitott könyvként hever előttünk, hiszen okt. 6-ai gyásznapiunkon, vértanúhaláláról, 1848/49-es forradalomban betöltött szerepéről országszerte megemlékezünk. A tragikusan levert forradalom napjairól, a Batthyány által vezetett első felelős kormány alig hét hónapos működésének korszakáról, a jogtalanul és igazságtalanul meghurcolt, majd szegyenletes módon kivégzett alkotmányos miniszterének kálváriájáról vastag kötetek, száz számra megjelenő cikkek láttak napvilágot az elmúlt évtizedek alatt. Mégsem ismerik őt igazán, hiszen a vele kapcsolatos legegyszerűbb tény – születésének dátumát – még a mértékadónak vélt lexikonok is a mai napig tévesen szerepeltetik. Batthyány Lajos hányatott gyermekkorát nevelőintézetekben telt el. Elméjének pallérozását magántanárok irányították. 1826-ban katonának állt, ahol tiszti fokozatot szerzett. Nagykorúvá válva kilépett ezredből. 1831-ben elfoglalja Vas megyei birtokait, melyek gazdaságát igyekezett talpra állítani. Tapasztalhatta, hogy Magyarországon milyen nehéz ésszerűen gazdálkodni, s ez a reformok hívévé tette. A nehézségek ellenére gazdaságát felvirágoztatta. Birtokain kipróbálta azokat az újításokat, amelyeket e korban hasznosnak tartottak. Cukorgyárat alapított, selyemhernyó-tenyésztéssel kísérletezett. Példát mutatott arra, hogy az arisztokrata vagyon a néppel szembeni kötele-

zettségeket is jelent. Az 1830/1-es kolerajárvány idején gyógyszereket osztatott és megszervezte a kastélya környékén a betegellátást. A megyei politizálás után az 1839/40-es országgyűlésen kapcsolódott be az országos politikába. A főrendiház reformpárti csoportjának vezére lett. 1842-ben kapcsolatba került Kossuth Lajossal, s elvállalta a hazai ipar védelmére alakult

Ipartestület elnökségét. A 1840-es években több gazdasági és társadalmi egyesület elnöke lett. Megalapította az Ellenzéki Kaszinót, amelynek kötetlen vitáin az alsóház küldöttei is részt vehettek. 1847-ben az országgyűlési ellenzék programját összefoglaló Ellenzéki Nyilatkozat megfogalmazója, s pénzzel segítette Kossuth szereplését a Pest megyei követválasztáson. Az 1847/48-as utolsó reformországgyűlésen megszületett föllirati javaslatot – amely Magyarország birodalmon belüli önállóságát, valamint a polgárosodást segítő törvények aláírását kérte az uralkodótól – Batthyány Lajos a felsőház és Kossuth az alsóház küldötteként vitte Bécsbe. Még az indulás előtt a felelős magyar kormány elnökeként mutatták be a pozsonyi tömegnek. Az uralkodó március 17-én István nádort magyarországi tejhatalommal ruházta fel. A nádor pedig kinevezte Batthyány Lajost miniszterelnökké. Ezzel az ország államformája alkotmányos királyság lett. Batthyány márc. 23-án összeállította kormánya névsorát, mely április 11-én letette az esküt a magyar alkotmányra, majd ápr. 14-én Pestre költözött. Batthyány Lajos irányításával megszervezték a kormányhivatalok működését, átalakították a közigazgatást. A társadalom különböző rétegei mást és mást vártak 1848 tavaszától. A kis- és középnemesség kártalanítást sürgetett, a jobbágyok a jobbágyi szolgáltatások eltörlését várták. A nemzetiségek önrendelkezést követeltek. Az udvar arra törekedett, hogy a magyar önállóságot fokozatosan felszámolja. A magyar pénzrendszer megteremtését Kossuth, mint pénzügyminiszter 1848 szeptemberében megoldotta, a hadügy irányítását Batthyány Lajos vállalta. Előbb elrendelte a Nemzetőrségi Haditanács alá tartozóan az újonnan szervezett 400000 főt kitevő, zászlóaljakra rendezett nemzetőrség felállítását, kiképzését és felszerelését, mely magját képezte a Magyarország szuverenitását védő honvéd seregnek is. Batthyány a végsőkig kereste az udvarral a megegyezést, mert csak így látta biztosítottnak az áprilisi változások továbbélését. Augusztus végén Batthyány és Deák Bécsben kihallgatást kértek, hogy a királyt rávegyék az önálló magyar hadseregről és a magyar pénzről rendelkező törvény aláírására, s tárgyaljanak a nemzetiségi kérdésekről. A király nem fogadta őket. Szept. 11-én lemondott, mert Ausztria támogatta a Magyarországra betört horvát csapatokat. Kossuthot és Szemerét ajánlotta a végrehajtó hatalomba. István nádor kérésére még egyszer vállalta a kormányalakítást. Jellasics támadását hírül véve óriási energiával fogott hozzá a védelem

megszervezéséhez, de a tényleges fegyveres összecsapást el akarta kerülni. Főparancsnokká István nádort nevezte ki, abból a megfontolásból, hogy Jellasics nem támad meg egy Habsburg főherceget. A nádor a megbízás elől Bécsbe menekült, s szept. 27-én Batthyány is kézhez kapta a király felmentőlevelét. Okt. 2-án végleg lemondott. Az 1848 szeptemberében kitört polgárháború során eleinte közvetíteni próbált, végül azonban a forradalmárok oldalára állt, s nemzetőrként harcolt. 1848 decemberében tért vissza birtokáról a politikai életbe, mint a sárvári kerület képviselője. Pár nap múlva, jan. 8-án a fővárost akkor már megszállva tartó császáriak letartóztatták. Batthyány nem várt súlyos ítéletet, mivel a császár és király ellen soha nem harcolt, s törvényes formákat mindig betartotta. Fogolyként Laibachba szállították. Útközben Jánosházán ápr. 29-én megkísérelték kiszabadítani, de Batthyány a következő szavakkal lebeszélte őket a vakmerő tervről: „*Köszönöm – s szívére tette kezét –, a hazafias jóindulatot, melyet irántam és előttem többnyire még ismeretlen fogolytársaim iránt itteni ünnepélyes, de mindnyájunkra vérséssé válható megjelenésükkel tanúsítottak. Isten áldja meg önöket a jóindulatért, még késő unokáikban is, de éppen ennek az Istennek, akiben mindnyájan bízunk, szent nevében kérem önöket, barátaink, hagyjanak minket, amint eddig az ország fővárosából idáig békében jöttünk, békében vonulni tovább is. Ne kívánják halálunkat idő előtt, s ne idézzék föl, amint már mondtam, s most könyörögve újra mondom, amit kerülni lehetetlen volna, Jánosházának végpusztulását.*” Cillyben pedig a stájerok akarták kiszabadítani, de letétette velük a fegyvert, annyira bízott ügyének igazságában és ártatlanságában. Előbb néhány évi börtönt kapott, majd kötélt általi halálra ítélték, s Haynau kegyelmére bízva Pestre szállították. Az ítélet végrehajtása előtt, egy hozzá becsempészett késsel, nyakán és mellén súlyos sebeket ejtett, így az akasztás lehetetlenné vált. 1849. okt. 6-án az egykori Újépület udvarán agyonlőtték. Halála mély nemzeti gyászt keltett, az európai közvéleményt pedig Ausztria ellen fordította.

Batthyány Elemér gróf (Pest, 1847 – Budapest, 1932. jan. 9.) Élt 85 évet. Batthyány Lajos és gróf Zichy Antónia fia. *Batthyány I. Adám ösnoakájának fia.*

A főrendiház örökös tagja, a felsőház tagja, a Magyar Lovaregylet elnöke.

Fia Magyarország első alkotmányos miniszter elnökének, a vértanú Batthyány Lajos grófnak. A kiegyezés után a népfelkelő tanfolyamon honvédtisztvi vizsgát tett és tartalékos honvédtiszt-rangban szolgált. 1872 – 1879 között hosszú külföldi utakat, világméretű utazásokat és vadászkirándulásokat

tett. Kelet-Indiában tigrisekre és elefántokra vadászott, mely útját 1904-ben megismételte. A főrendiház örökös jogú, 1885-től élethossziglan megválasztott tagja, 1927-től a kormányzó által kinevezett felsőházi tag volt. Dákai birtokán világhírű ménese volt, telivérei Angliában is futottak. 1881-től a Magyar Lovaregylet igazgatóságai tagjává, 1891 – 1907 között elnökévé, majd 1907-től diszelnökévé választották. Sokat tett a magyar lovassport fejlesztése érdekében. Kezdeményezésére a Kerepes-úton lóversenyter épült, amelynek külső berendezése jórészt az ő tervei szerint készült. 1892-ben megnyerte az ausztriai derbyt Gaga nevű ménjével. A turf terén új korszakot vezettek be Magyarországon, Átalakították a versenyfeltételeket, megszorították a rövid távú versenyeket, mely reformmal a telivér lötenyészést addig soha nem tapasztalt fokra emelték. Egy évtized alatt megtízszereződött a versenyanyag, s a félvér lötenyészést virágzásnak indult.

Felhasznált irodalom A lexikonoktól a tanulmánykötetekig

A Batthyányak családfája igen terebélyes, sok ágra, hajásra, levévre oszlik. A magyar lexikonirodalomban azonban csak néhányukról találunk említésre méltó sorokat. A Batthyányak nemzetsége Vasvármegyében című művelő füzetünkben arra teszünk kísérletet, hogy az ismert, de térben és időben szétszórt adatokat összeillesztve, rendszerbe foglalva tárjuk az érdeklődők elé mindazokat az információkat, amelyeket a könyvekből és az újabb szakirodalomból a Batthyányokról megtudni lehetséges. Róluk festett képekkel együtt, először a Vasvármegyében birtokos és pozíciós szerzetősök kerülnek görcsükné alá, majd a hercegi, illetve a grófi ág sarjai következnek. Batthyány I. Adámtól eredeztetve. A nemzetség törzsének szétválása után Batthyány II. Kristóf vér-onalán haladunk végig, majd a grófi ág pünkafői és zsigmondi ágazatának leszármazottain alfolytjuk a sort. Csak arra van módunk, hogy száz év lexikon természetéből válogassunk, a kiterjedt család részletes, időrendi, személyenkénti bemutatása a jövő kutatóinak feladata.

Az Athenum kézi lexikona Bp. 1892. / A Pallas nagylexikona Bp. 1893. / Magyar Enciklopédia Bp. / Enciklopédia Britannica Bp. / Révai Nagy Lexikona Bp. 1903. / Tolnai Világlexikona Bp. 1926. / A Napkelet lexikona Bp. 1927. / A magyar társadalom lexikona Bp. 1930. / Új idők lexikona Bp. 1936. / Új magyar lexikon Bp. 1961. / Magyar életrajzi lexikon Bp. 1967. / Magyar katolikus lexikon Bp. 1993. / Magyar utazók lexikona Bp. 1993. / Magyar nagylexikon Bp. 1994. / Művészeti kislexikon Bp. 1980. / Művészeti lexikon Bp. 1981. / Életrajzi lexikon – Magyarok a természettudomány és a technika történetében Bp. 1992. / Új magyar irodalmi lexikon. Bp. 2000. / Új magyar életrajzi lexikon 2001. / Művelődéstörténeti lexikon 2003. / Kempelen Béla: Magyar nemes családok Bp. 1911-1932. / Gudenus János József: A magyarországi főnemesség XX. századi genealógiája Bp. 1990. / Batthyány Zsigmond: Öseim Bp. 1992. / A Batthyányak évszázada – Tudományos konferencia Kőrmenden 2005. okt. 27-29. Szerk. Nagy Zoltán. Kőrmend – Szombathely, 2006. – Rákosi Anna, Batthyány Gusztáv, a hitbizomány birtokosa 1870 és 1883 között – Kondicsné Kovács Éva: Batthyány Fulop, a mecénás főúr/ A Batthyányak évszázada. Kiállítás katalógus. Szerk.: Zsambéky Monika, Szombathely – Kőrmend 2005. – / Sumonyi Zoltán: Batthyány brevarium Bp. 1991. / Dr. Gyurki László: Dr. Batthyány László és Kőrmend Kőrmend, 2003. / Dr. Gyurki László: A kőrmendi szemorvos Batthyány Boldog László Kőrmend, 2004. / Fallenbuchl Zoltán: Magyarország főméltóságai Bp. 1988. / Testis temporis 2. Dr. Nagy Zoltán: A kőrmendi Batthyány várkastély évszázada. Kőrmend, 2003. / Testis temporis 7. Dr. Nagy Zoltán: A Batthyány kastély évszázados kincsei (1605-2005). Kőrmend, 2005. / Testis temporis 8. Szabadi István: A protestáns Batthyányak. Kőrmend, 2005. / Testis temporis 9. Dr. Koltai András: Batthyány I. Adám (1610-1659). Kőrmend, 2005. / Testis temporis 13. Dr. Gyurki László: Gyógyító Batthyányak. Kőrmend, 2007. / Testis temporis 10. Móricz Péter: Batthyány Lajos (1696-1765). Kőrmend, 2005. / Testis temporis 11. Kondicsné dr. Kovács Éva: Batthyány Fulop (1731-1870). Kőrmend, 2005. / Testis temporis 17. Molnár András: Batthyány Lajos gróf (1807-1849). Kőrmend, 2007. / Testis temporis 12. Dr. Gyurki László: Batthyány Boldog László. Kőrmend, 2005. / Testis temporis 13. Dr. Gyurki László: Coreth Mária Terézia. Kőrmend, 2005. / Testis temporis 16. Móricz Péter: Batthyány Ödön (1826-1914). Kőrmend, 2006.